

Behrooz Shojai
Filologo kurdua

«Kurduera bateratzeak gure herriaren banaketa ekar lezake»

Iranen mendeko Kurdistanen jaio zen Behrooz Shojai. Suedian, hizkuntzalaritzan, unibertsitate irakaslea denak Dohuken (Irakeko Kurdistan) hartu du ARGIA. Kurdistanera itzuli da Shojai, kurduera normalizatzeko behar dute eta.

KARLOS ZURUTUZA

Zer da kurduera? Nondik dator?

Gaztelania, ingelesa eta Europako hizkuntza gehienak bezala, hizkuntza indoeuroparra da gurea. Kurduera, indoiraniar adarrekoa da, hain justu, farsiera, baluxera eta pastunera gertuko ahaideak ditu. Esan ohi da gure arbasoak mediarrek izan zirela. Tamalez, zaila da frogatzea, apenas baititugu inskripzioak mediarren hizkuntzaz. Gaur egun 40 milioi lagunek hizkuntza da kurduera.

Lau herrialdetan banatuta dago Kurdistan. Ageri al da banaketa hau hizkuntzan?

Bai, Iran, Irak, Siria eta Turkiako mugek banatzen dute gaur egun gure herria. Zaila da kurduera sailkatzea prozedura tradizionalaren bidez. Batzuetan nekez esan daiteke dialekto multzoaz ari garen ala hizkuntza bakarraz. Orduan, betiko galdera datorkigu burura: Non dago hizkuntzaren eta dialektoaren arteko muga? Horrexegatik, nahiago dut soziolinguistikari eutsi eta "aldaerez" hitz egin. Kurduerak bost dauzka: iparraldean dagoen dimili edo zazaki izeneko; kurmanji, Turkia, Siria eta Irakeko Kurdistango iparraldean hitz egiten

"Irakeko Kurdistango belaunaldi berriek apenas duten kontakturik arabiar hiztunekin".

dena; soraniera edo erdialdeko aldaera; farsieraren eragina duen hego kurduera; eta azkenik gorani hizkera, Iran eta Iraken artean sakabanatuta. Bost aldaera horietako bakoitzak azpialdaerak ditu.

Zuk emandako mapan komunitate sakabanatu bat ikus daiteke Irango

ekialdean, Kurdistandik urrun. Zein da haien aldaera?

Khorasan eskualdeko kurduak XV. eta XVI. mendean mugitu ziren ekialderantz, mongoliarren kontra borrokatzeko. Soldadu oso trebeak zirenez pertsiar inperioaren ekialdeko mugak defendatzeko erabili zituzten. Gaur arte mantendu dira

han, baina euren arbasoen kurmanjieraz mintzatzen dira.

Kurduera batua existitzen al da?

Kurmanjieraren eta soranieraren estandar bana dugu. Lehenengoa latindar alfabetoz idazten da, eta bigarrena arabiarren bidez. Ezin dezakegu izan estandar bakarra, ospea duen aldaera behar baita horretarako. Hizkera batean edo bestean oinarritzeak esan nahiko luke bestearen gutxiespena. Kurmanjieraren kasuan, Botan eskualdekoa hartu zen estandartzat 1920ko eta 30eko hamarkadetan, han sortu baitzen kurduerazko literatura gehiena. Kurduera bateratzeko ahalegin gehienak Kurdistandik kanpo egin ohi dira, oso zaila izan baita gure lurraldean horrelako ekimenak bultzatzea. Kontuan izan kurduerazko lehen egunkaria Kairon argitaratu zela, 1898an.

Beraz, bi estandar eta bakoitza bere alfabetoarekin...

Zaila da, bai. Askok diote arazo handia bihur daitekeela egoera hori, baina gustatu ala ez, hizkuntza plurizentrikoa dugu kurduera. Nazio eraikuntzaren prozesua oso berandu hasi zen gurean. Periferia indartsua izan ohi da, erdigunea aldiz, ahula. Esaterako, frantsesaren kontrako adibidea da gurea. Paris izan da beti erdigunea. Frantsesak aldaera ugari izan arren, hiriburuko hizkera nagusitu zen berehala. Gurean, ez kurmanjierrek ezta soranierrek ere, ez lukete onartuko bestearen inposaketa, eta desberdintasunak ez dira xumeak. Askotan ez dago elkar ulertzerik bi aldaeren artean. Gauzak horrela, kurdueraren bateratzeak gure herriaren banaketa ekar lezake.

Hizkuntza baino, elkarbanatzen dugun errepresiopeko historia dugu adierazlerik garbiena.

Ados, baina ez al litzateke egokiagoa alfabeto bakarra erabiltzea?

Alfabetoa ez da garapenerako oztopo. Edozein alfabeto egokitu daiteke kurdueraren sistema fonologikora, nahi izanez gero, txinatarra ere erabil genezake. Kurmanjierrek osatzen dute gehiengoa, beraz, zaila litzateke hogeit mila lagunek arabiar alfabetoa ikastea. Errazagoa da Irak eta Irango kurduak latindar alfabetoa ikastea, ingelesaren ezagutzen baitute.

Zeintzuk dira kurdueraren epe motzerako erronkak?

"Ez kurmanjierrek ezta soranierrek ere, ez lukete onartuko bestearen inposaketa, eta desberdintasunak ez dira xumeak. Askotan ez dago elkar ulertzerik bi aldaeren artean"

Gustatu ala ez, hizkuntza guztiek bateratze prozesua izan behar dute bizirauteko. Guk kurmanjieraren eta soranieraren estandar on bana behar ditugu. Tamalez, oraindik ezin dezakegu estandar onez hitz egin, batez ere soranieraren kasuan. Irakeko Kurdistango Gobernuak ez du onartzen bi estandar egotea, bereari besterik ez diote eusten. Baina elkarrengandik isolatu beharrean, aldaera horiek elkarrekin egin beharko lukete lan.

Hots?

Neologismo desberdinak erabili beharrean, turkieratik batetik, eta arabiarretik edota frantsesetik bestetik, hitz berriak elkarrekin adostu litezke modu errazean. Edonola ere, ezinbestekoa da kurmanjieraren eta soranieraren arteko onarpena etorkizunari begiratu ahal izateko. Bi aldaeren hitzun bakoitzak berea mantentzeko eta garatzeko eskubideak bermatu behar dira.

Irakeko Kurdistanen ingelesak ordezkatu du arabiera bigarren hizkuntza gisa. Ez al da kontraesana Ekialde Hurbileko erdialdean bizi den herrian?

Arabiera irakasten da oraindik, baina egia da ingelesak pisu handiagoa hartu duela. Gaur egun, Irakeko Kurdistango belaunaldi berriek apenas duten kontakturik arabiar hitzunekin. Hegoaldeko bizilagunen hizkuntza telebistatik baino ez da iristen. Hein batean, familia bereko hizkuntzak diren kurdueraren eta ingelesean oinarritutako hezkuntzan, mendebaldearekiko lotura ezarri nahi da. Gustatu ala ez, arabiera hizkuntza semitikoa da. Oso hizkuntza desberdina da eta gurearen garapenerako oztopo bilakatu da askotan. Esatera baterako, arabierara itzulitako zientzia liburuak lituanierazkoak beste dira. ■

Babeslea: IVAP

"IVAPen misioa da Euskadiko Herri Administrazioetako pertsonak eta antolakuntza hobetzea, administrazio eraginkorragoa, efizienteagoa eta elebiduna lortzeko asmoarekin, eta zerbitzu publikoko zenbait balio komun oinarri hartuta. Horretarako, honako hauek egingo ditu:

- Euskadiko Herri Administrazioen zerbitzura dauden langileei etengabeko prestakuntza eman eta langileak hautatu.
- Euskararen erabilera administrazioan normalizatu dadin sustatu.
- Itzulpen ofizialak eta lege- eta administrazio-erlako euskarazko terminologia.
- Hizkuntzari, legerari eta antolamenduari buruzko aholkularitza, eta antolaketa eta kudeaketaren inguruko ikerkuntza."

Erakunde Autonomiaduna
Organismo Autónomo del
EUSKO JAURLARITZA
GOBIERNO VASCO